

Лариса ШАУЛЬСЬКА, Ольга ЧЕРНОІВАНОВА

Визначено основні проблеми молоді на ринку праці України, які можна позначити як освітні, структурні, нормативно-правові та соціально-економічні. Розкрито механізми, які сприятимуть розвитку трудової та соціальної активності молодих людей, а також підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці країни.

The paper identified the main problems of youth in the labor market of Ukraine, which can mark it as educational, structural, legal and socio-economic. The mechanisms to promote employment and social activity for young people are expanded and increasing their competitiveness in the labor market of the country.

Проблеми ринку праці є одними з глобальних соціально-економічних проблем сучасного світу. Дослідження проблем становлення ринку праці молоді започатковується в Україні лише з початком ринкових перетворень та формуванням перехідних процесів в економіці. Необхідність оптимізації основних параметрів національного ринку праці потребує переходу до якісно нового стану його найважливіших сегментів, серед яких особливе функціональне значення має молодіжний.

Сучасний розвиток цього сегмента характеризується посиленням протиріч між попитом на робочу силу молоді та її пропозицією, деформованістю регіональної, галузевої та секторної структури зайнятості, ускладненням процесу залучення молоді до сфери продуктивної трудової діяльності, а також недосконалістю механізму його державного регулювання. Актуальність вирішення, гострота та складність цих проблем обумовлюють потребу наукового обґрунтування механізму розвитку ринку праці молоді в Україні.

Розроблення методологічних підходів дослідження молодіжного сегмента ринку праці, аналіз чисельності і складу молоді в Україні та її регіонах, визначення факторів, які впливають на молодіжну зайнятість, тенденцій економічної активності молоді та з'ясування причин її незайнятості здійснено в наукових працях С. Бандур, Д. Богині, І. Бондаря, В. Васильченка, Г. Волинського, В. Врублевського, О. Грішної, С. Мочерного, В. Онікієнка, С. Калініна, А. Колота, Л. Кривенко, М. Шаленко, Е. Лібанової, І. Петрової, В. Савченка, Л. Шевченко та ін.

Проте залишаються недостатньо розробленими окремі теоретико-методологічні й методичні проблеми формування і розвитку ринку праці молоді. Виникла нагальна потреба оцінки інтегрованості молоді в сучасний соціально-економічний простір, вирішення питань щодо підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, забезпечення ефективності соціально-трудова відносин на ринку праці молоді та формування механізму розвитку ринку праці молодих людей в умовах економічної кризи. Ці та інші проблеми можна позначити як освітні, структурні, нормативно-правові та соціально-економічні.

Мета статті – дослідження проблем молоді на сучасному ринку праці України для подальшого їх вивчення та розробки методів вирішення.

Найбільш уразливою і соціально незахищеною категорією населення є молодь. Через відсутність достатнього практичного досвіду, правових та професійних знань, а часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці реалізувати своє право на працю молодим громадянам складно. Різниця між рівнем домагань молоді людини високого рівня життя та можливостями його досягнення, між особистими сподіваннями і труднощами веде до дезадаптації індивіда [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що розвиток молодіжного сегмента національного ринку праці в середньо- та довгостроковій перспективі має відповідати завданням загальнодержавної модернізації економіки, спрямованої на забезпечення економічного зростання, формування прогресивної територіально-галузевої структури економічної системи, посилення ролі і значення соціального фактора.

Дослідження проблем становлення молоді на ринку праці зумовлено усвідомленням важливості пошуку шляхів формування і визначення перспектив використання робочої сили молоді для ефективної

ринкової трансформації, економічного зростання та вирішення соціальних проблем. Практичне значення структурного відокремлення з цілісної системи економічних відносин, соціальних норм та інститутів, що забезпечують функціонування ринку праці, та його особливого сегмента – ринку праці молоді дає змогу обґрунтувати специфіку завдань і зміст політики державного регулювання молодіжного ринку праці.

Дослідження економічних і соціальних потреб становлення ринку праці молоді визначається як необхідністю розробки концептуальних уявлень про цей сегмент ринку праці, так і нагальними потребами ринкової трансформації економіки України й підвищення ефективності використання людських ресурсів.

Одним із чинників, що дестабілізували ситуацію на нинішньому ринку праці України, є слабка адаптація системи професійно-технічної освіти до вимог ринкових відносин. Основні освітні проблеми молоді пов'язані з працевлаштуванням, а саме: слабка адаптація освітніх програм ПТНЗ та ВНЗ до потреб ринку праці, невідповідність підготовки випускників потребам роботодавців та необхідність випуску багатопрофільних спеціалістів. На даний час спостерігається диспропорція між попитом і пропозицією робочої сили, що закладається вже на рівні підготовки кадрів у навчальних закладах, а також невідповідністю рівня професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів вимогам роботодавців.

Серед структурних проблем молоді на ринку праці можна виокремити: розбалансованість ринку праці (диспропорція між попитом та пропозицією); деформованість регіональної, галузевої та секторної структури зайнятості; недосконалий зв'язок загальних зусиль органів виконавчої влади, громадських організацій, профспілок і спілок роботодавців у реалізації стабілізаційних заходів на національному ринку праці.

Молодіжний сегмент ринку праці України характеризується структурною неоднорідністю. Її специфіку доцільно оцінювати шляхом чіткого виокремлення цього сегмента в структурі основних складових національного ринку праці та на основі подальшої його диференціації за найважливішими соціально-економічними ознаками робочої сили. Це дає змогу ефективно вирішувати проблеми розвитку кожного структурного елемента молодіжного сегмента ринку праці в процесі розробки державної політики ринку праці та підвищувати таким чином ефективність її реалізації.

Невідповідність сучасного механізму регулювання молодіжного сегмента національного ринку праці потребам випереджаючого розвитку останнього зумовлює необхідність розробки нової, всебічно виваженої та науково обґрунтованої стратегії України. Нагального вирішення потребує широкий спектр стратегічно важливих проблем розвитку молодіжного сегмента, в тому числі таких соціально значущих, як: посилення розбалансованості між попитом на послуги праці молоді та їх пропозицією; диспропорції в зайнятості цієї групи населення; послаблення дії стимулів до активного кваліфікаційно-освітнього зростання особистості; ускладнення самого процесу перетікання молоді з потенційної до реальної складової ринку праці, її ефективного залучення до продуктивної зайнятості країни. Потрібно збалансувати розвиток ринку праці України як структурно цілісного утворення та його важливої функціональної складової, якою є молодіжний сегмент [2].

Проблеми молодіжного сегмента ринку праці в нормативно-правовому регулюванні такі: недосконала нормативно-правова база регулювання функціонування молоді на ринку праці; невиконання молодіжних проектів і програм розвитку молоді; необхідність зв'язку загальних зусиль органів виконавчої влади, громадських організацій, профспілок і спілок роботодавців у реалізації стабілізаційних заходів на національному ринку праці молоді. Зокрема, не вистачає уваги щодо необхідності модернізації трудового законодавства та законодавства про зайнятість і соціальне страхування; здійснення стратегічних заходів, спрямованих на забезпечення економіки України кваліфікованими кадрами. Немає консолідації зусиль усіх суб'єктів ринку праці, їхньої зацікавленості у співпраці в поєднанні з вимогами держави щодо ефективного функціонування ринку праці та застосування з її боку дієвих механізмів сприяння продуктивній зайнятості молоді, щоб дати змогу створити передумови формування єдиної системи ефективного використання національної робочої сили, складовими якої є ринок освітніх послуг та ринок праці. До того ж, це дасть змогу досягти узгодження професійно-кваліфікаційної структури трудових ресурсів з вимогами розвитку сучасної економіки.

Функціональне значення молодіжного сегмента ринку праці полягає в тому, щоб забезпечувати ефективну інтеграцію молоді в існуючий соціально-економічний простір. Серед соціально-економічних проблем можна виокремити такі: недостатню соціальну захищеність молоді на ринку праці, відсутність практичного досвіду та низький рівень оплати праці молоді.

Інтеграцію в системі "молодіжний сегмент – національний ринок праці" потрібно розуміти як процес, що супроводжується посиленням інтенсивності взаємодії між її елементами, їхньою взаємобумовленістю і зменшенням відносної автономності. В процесі розвитку дезінтеграційних процесів у вказаній системі дискримінуються інтереси молоді на ринку праці та знижується рівень конкурентоспроможності її робочої сили [3].

Головним критерієм оцінки інтегрованості молоді в сучасний соціально-економічний простір слід обирати рівень конкурентоспроможності її робочої сили. Система додаткових критеріїв має охоплювати: відповідність якісної, насамперед професійно-кваліфікаційної, і кількісної структури попиту на робочу силу молоді та її пропозиції; мінімізацію резерву незайнятих серед цієї групи населення на фіксованому та повному ринках праці.

Також актуальна проблема зі середньо- та довгостроковим прогнозуванням якісних і кількісних параметрів молодіжного сегмента ринку праці в Україні, які доцільно здійснювати поетапно, на основі оптимального поєднання сучасних методів прогнозування (сценарного підходу, методу найменших квадратів, колективної експертної оцінки, нормативного прогнозу та ін.) з дотриманням принципів прогнозування загальноекономічного та процедурного характеру [4].

Необхідно зазначити, що перспективний розвиток молодіжного сегмента ринку праці України має ґрунтуватися на стратегії забезпечення високого рівня конкурентоспроможності робочої сили молоді на національному ринку праці, реалізація комплексу заходів якої забезпечуватиме збалансоване функціонування цього сегмента, а також його ефективну інтеграцію у соціально-економічний простір держави.

Формування молодіжного сегмента національного ринку праці має базуватися на концепції, що передбачає розширення сфери продуктивної зайнятості на основі модернізації робочих місць, забезпечення активної мотивації молоді до підприємницької діяльності, а також високого рівня її конкурентоспроможності на ринку праці. На нашу думку, щоб вирішити проблеми підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України, потрібно реалізувати комплекс таких заходів: удосконалення законодавчо-правової бази державної молодіжної політики; виробничо-технічних, що полягають у підвищенні професійно-технічних якостей працівника, його здатності освоювати новітні технічні засоби та устаткування; організаційно-економічних, які передбачають формування навичок праці з урахуванням вимог її наукової організації, раціоналізації трудового процесу; урахування соціально-психологічних аспектів з метою реалізації соціальних і психологічних важелів підвищення конкурентоспроможності робочої сили молоді та посилення мотивації до продуктивної зайнятості; популяризації діяльності молодіжних центрів зайнятості, мережа яких нині активно створюється в Україні, організація надання ними безкоштовних послуг із професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Реалізація цих заходів сприятиме розвитку трудової та соціальної активності молодих людей, а також підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці України. Необхідно також розробити прогноз та програми механізму розвитку ринку праці молоді регіонів і держави загалом.

Література

1. Покрищук В., Башук Л. Особливості впливу довгострокового безробіття на психологічний стан молодої людини / В. Покрищук, Л. Башук // *Україна: аспекти праці*. – 2008. – № 4. – С. 3–6.
2. Кравченко В. Л. Сучасний стан зайнятості молоді в регіонах України / В. Л. Кравченко // *Зайнятість та ринок праці*. – Вип. 18. – 2003. – С. 99–104.
3. Онікієнко В. В. Молодь на ринку праці України / В. В. Онікієнко // *Зайнятість та ринок праці*. – Вип. 19. – 2004. – С. 82–89.
4. Корчун М. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України / М. Корчун // *Україна: аспекти праці*. – 2008. – № 4. – С. 35–39.